

مذاکرات وین

حصول توافق، فراتر از یک احتمال

ادعای آماده سازی افکار عمومی برای احیای برجام

شورای آتلانتیک در ۷ فوریه ۲۰۲۲ یادداشتی با عنوان «ایران در حال آماده سازی افکار عمومی برای احیای برجام است» منتشر کرد. این تحلیل، نگرش کلی بر رسانه های داخلی است و ادعا کرده است که رسانه های داخلی وابسته به قدرت در حال بازتاب آماده سازی افکار عمومی برای احیای برجام هستند. به همین منظور توجه خود را از مفهوم احیای برجام به سمت مشکلاتی که ممکن است، بعد از اجرایی شدن آن پدید آید، معطوف کرده اند. در واقع فضای موجود در تهران را به شکل غیر مستقیم به سمت و سوی حصول توافق بیشتر از یک احتمال کشانده اند تا در صورتی که اگر مذاکرات با شکست مواجه شد، آمریکا را مقصر جلوه دهند.

بعد از ریاست جمهوری ابراهیم رئیسی، ایران یک تیم مذاکره کننده جدید معرفی کرد. این گروه به میز مذاکرات وین برگشت و در ابتدا، موضعی بسیار تند گرفتند و اما با توجه به اینکه مقامات آمریکایی هشدار داده اند که «پنجره احیای مؤثر برجام ۲۰۱۵، در حال بسته شدن است»، مسئولان

ایرانی در تلاش اند تا خواسته های خود را متعادلتر سازند و همچنین، از توافقی در آینده های نزدیک سخن میگویند. وزیر امور خارجه ایران، حسین امیر عبداللهیان، اظهار داشت که ایران، «از مذاکره مستقیم با آمریکا، صرف نظر نخواهد کرد اگر این کار، باعث تسهیل در نیل به یک توافق مناسب و تضمین شده باشد». تاکنون ایران از نشستن بر سر میز مذاکره با آمریکا در وین، امتناع ورزیده است و در عوض، پیام های خود را از طریق سایر نمایندگان حاضر در مذاکرات، ردوبدل کرده است. قبلاً رهبر ایران، آیت الله سید علی خامنه ای، ضمن اشاره به احتمال گفتگوی مستقیم با واشنگتن، متذکر شد که «مذاکره با دشمن» بدون تسلیم شدن در برابر آن امکان پذیر است. عوامل متعددی در این تغییر رویکرد دخیل هستند؛ مهمترین این عوامل؛ درک این موضوع است که شکست احتمالی مذاکرات وین، موجب می شود تا بازسازی اقتصادی - که کشور به شدت به آن نیاز دارد - محقق نشود. عامل دیگر، بیصبری آشکار مقامات آمریکایی برای رسیدن به یک توافق است، آن هم قبل از اینکه برنامه هسته ای ایران، پیشرفت بیشتری

مسئله دیگری، حل و فصل کند. یکی از این تحلیل‌گران، دیپلمات برجسته سابق ایران، جاوید قربان اوغلی است؛ وی معتقد است که دور بعدی مذاکرات وین - که انتظار می‌رود این هفته آغاز شود - «احتمالاً آخرین دور گفتگوها خواهد بود». در دیدگاه قربان اوغلی، روسیه و چین - که در مذاکرات نیز حضور دارند - متحدان قابل اعتمادی برای ایران نیستند.

رسانه و شخصیت‌های تندروی ایران، در موضوع مذاکرات مستقیم، اختلاف نظر دارند؛ در حالی که اعضای کمیسیون امنیت ملی، سیاست خارجی و همچنین، هیئت‌رئیس‌ه مجلس، موافقت خود را با چنین مذاکراتی اعلام کرده‌اند اما نمایندگان رادیکال‌تر با این گفتگوها مخالفت می‌کنند، گرچه نه با شدت. بر اساس گزارش‌های رسانه‌های ایران، مجلس اکثر‌آندرو، به روشنی حامی مذاکره مستقیم است و مخالفان، «صرفاً تعداد معدودی هستند که در انزوا قرار دارند». در خارج از مجلس، مخالفت با مذاکره مستقیم، به افراطی‌های سطح پایین و دانش‌جویان دانشگاه‌های دورافتاده، محدود

بکند. عامل سوم و کلیدی دیگر، احتمال رویارویی نظامی احتمالی با آمریکا، در مورد مسئله عراق است. اگرچه هیچ‌یک از ایران و آمریکا، خواهان تشدید تنش‌ها در عراق نیستند اما فعالیت‌های شبه‌نظامیان شیعه مورد حمایت ایران در این کشور، خطرچین تقابلی را افزایش می‌دهد. به نظر می‌رسد تهران، شرایط سخت‌گیرانه‌ای را که برای بازگشت به پایبندی کامل به برجام تعیین کرده بود، تعدیل کرده است. این شرایط، شامل لغو تمامی تحریم‌هایی که توسط دولت ترامپ وضع شده بود و همچنین، امتناع از گفتگوی مستقیم با آمریکا در وین می‌شود.

چندین تن از تحلیل‌گران برجسته و مقامات سابق ایران، معتقدند که این تغییرات، نشانه‌های روشنی از تمایل ایران برای بازگشت به پایبندی کامل به برجام است، حتی بدون اینکه تمامی شرایط مدنظرش محقق شوند. دیدگاه آنها این است که آیت‌الله خامنه‌ای (تصمیم‌گیرنده اصلی)، اجازه گفتگوی مستقیم با آمریکا را صادر کرده است؛ به این دلیل که او باید پرونده هسته‌ای را قبل از هر

شده است. حتی نامه افشاشده سعید جلیلی، رئیس سابق تیم مذاکره‌کننده به آیت‌الله خامنه‌ای نیز چندان مورد توجه قرار نگرفت؛ زیرا یک نمایش تبلیغاتی برای جلیلی تلقی شد؛ کسی که نتوانست بعد از انتخابات، جایگاه وزیر امور خارجه و سرتیم مذاکره‌کننده را به دست بیاورد. جلیلی معتقد بود که ایران، باید از برجام خارج شود، غنی‌سازی ۹۰ درصدی (سطح ساخت بمب) اورانیوم را آغاز کند و سپس، گفتگوهای دوجانبه مستقیمی را با آمریکا در مورد همه مسائل، در دستور کار قرار دهد. در این میان، فقط یک روزنامه مهم تندرو به نام کیهان، با دیدگاه مذاکره مستقیم مخالفت کرد، اما این مخالفت نیز به شکلی گسترده، مورد بی‌توجهی قرار گرفت. در واقع، نگرش کلی رسانه‌های ایران، این است که این مخالفت، نمایشی و صوری است که هدف آن، فراهم ساختن حمایت عمومی از حکومت، برای گفتگوهای مستقیم آینده است. سردبیر روزنامه جوان (یک خبرگزاری وابسته به نهاد قدرتمند سپاه است)، از همان اول، به شکلی علنی از

دیدگاه مذاکرات مستقیم حمایت کرد. همچنین، به نظر می‌رسد که رسانه‌های ایران، توجه خود را از مفهوم احیای برجام به سمت مشکلاتی که ممکن است، بعد از اجرایی شدن آن پدید آید، معطوف نموده‌اند. تحلیل‌گران به درستی این نکته را متذکر شده‌اند که توافق، دشمنان زیادی در تهران و واشنگتن دارد و آنها تلاش می‌کنند تا در صورت بازسازی برجام، آن را از مسیر خارج کنند. به بیان دیگر، رسانه‌های ایران، هم‌اکنون از مرحله توافق عبور کرده و مشغول بررسی وضعیت پساتوافق هستند. به عنوان مثال، نویسندگان یک سرمقاله ویژه در روزنامه اصلاح طلب شرق، از تصمیم‌گیران کشور خواست تا اشتباهی را که در گذشته انجام داده‌اند، تکرار نکنند و بیش از اندازه، به منافع احیای برجام دل خوش نشوند. مقاله‌ای دیگر راه‌های تضعیف توافق توسط قانون‌گذاران آمریکا را بررسی می‌کند. به علاوه، یکی دیگر از تحلیل‌گران، ضمن تأکید بر اینکه ایران هیچ دلیلی برای عدم پایبندی به برجام ندارد، هشدار داده است که اگر توافق در مرحله اجرا فروپاشد، ایران مقصر آن نخواهد بود.

در مجموع باید گفت که فضای موجود در تهران - که به شکل غیرمستقیم و تلویحی از مراکز اصلی قدرت نشئت می‌گیرد - نشان می‌دهد که حصول توافق بیشتر از یک احتمال است و اگر مذاکرات با شکست مواجه شود، آمریکا مقصر آن خواهد بود. بر اساس دیدگاه رسانه‌های ایران، تهران، برای توافق مشتاق است و این، واشنگتن است که مردد به نظر می‌رسد. تهران به محض اینکه اطمینان پیدا کند، آمریکا بار دیگر از برجام خارج نمی‌شود، پای بندی به آن را آغاز می‌کند. این، همان تضمینی است که ایران قبل از موافقت با پای بندی کامل، خواهان آن است. این خواسته مستلزم نابودی یا حداقل از کار انداختن سانتریفیوژهای پیشرفته‌ترین کشور و انتقال ذخایر مازاد اورانیوم غنی شده

به مکانی دیگر است (اینکه آمریکا در ۴ فوریه ۲۰۲۲ اعلام کرد در حال اعاده معافیت‌های لازم برای سایر کشورها نسبت به همکاری با ایران در زمینه‌های غیر نظامی هسته‌ای است، نشانه‌ای مثبت برای موفقیت گفتگوها تلقی شد). تا جایی که به تهران مربوط است، باید به این سؤال پاسخ داد که اگر دونالد ترامپ یا یک سیاستمدار هم‌فکر او در انتخابات سال ۲۰۲۴ پیروز شوند، با توجه به جوی که در واشنگتن حاکم است، چه اتفاقی رخ خواهد داد؟ تهران نیازمند تضمین‌هایی است مبنی بر اینکه تجربه ترامپ، دوباره تکرار نخواهد شد. تمامی مسائل دیگر، قابل مذاکره هستند.

